

procesa (ki delujejo kot "predstavniki" drugih) nimajo "nadčloveških" lastnosti, in realnost, ki jo hočejo opisovati, ni "svet tam zunaj". Vanj so vpleteni in ga s selekcijo ter interpretacijo (re)konstruirajo. Drugi vrsti omejitev pa bi se sicer zlahka izognili (in prav to se dogaja), a je nujno potrebna. Gre za omejitve, ki jih določajo strokovna usposobljenost, znanje, odgovornost in etični odnos komunikatorjev.

Verjetno je aktualizacija nekaterih izrazov klasične teorije svobode tiska, npr. Miltonove "božje ljubezni", koncepta sobivanja dobrega in zla, Benthamovega iskanja "sreče" in nekaterih klasičnih idej o toleranci vsaj delno povezana z nastopom postmoderne dobe, ki oživlja etične vrednote. Poudarek, ki ga v Keanovem delu v tem kaotičnem času najbolj pogrešam, je etika, zlasti v smislu odgovornosti. Tega poudarka bi se morali zavedati tudi slovenska demokracija in njeni branilci v medijih. Slovenski ustvarjalci (medijske) realnosti so se dandanes očitno z velikim zadovoljstvom oprijeli priložnosti, ki jim je bila dolga leta odvzeta. Kot da bi hoteli nadoknaditi izgubljena leta in desetletja pogosto delujejo po načelih sovraštva in maščevanja, celo takšnega obračunavanja, ko lahko vsakdo vsakomur zabrusi skoraj vse - pod krinko pravice do izražanja svojega mnenja seveda. Resnično marsikaj se da storiti v imenu svobode - med drugim tudi pozabiti na svojo obveznost odgovornosti za drugega človeka, spoštovanje njegove drugačnosti ter ko-tolerance. In to je nevarnost, na katero bi morda moralo sodobno delo z obetavnim naslovom "Mediji in demokracija" opozoriti v večji meri.

Vprašanje o množičnih medijih in demokraciji predpostavlja interakcijo; torej ne le vprašanje, kako demokratizirati medije, ampak tudi vprašanje, kakšen je pomen oziroma funkcija medijev v procesu splošne demokratizacije. Povedano drugače, ni demokratizacije množičnih medijev brez splošne demokratizacije in ni splošne demokratizacije brez demokratizacije medijev. Potemtakem gre za področje, ki še zdaleč ni le stvar komunikologov in

novinarjev, ampak tudi drugih znosti.

Ne glede na dejansko pomembnost Keanovega eseja za teorijo in prakso (množičnega) komuniciranja lahko rečem, da je aktualen, čeprav vprašanja, ki jih zastavlja, niso nova. Pojmi, kot sta svoboda in demokracija, bodo vedno burili človekovega duha. Misli o človekovih pravicah v sferi komuniciranja, komunikativni kompetenci, svobodi tiska ter povezavi med množičnimi mediji in demokracijo verjetno ne bodo nikoli dorečene. Tisti, ki nam je predmet Keanove razprave bližji, bi sicer težko rekli, da smo v tej knjigi izvedeli kaj bistveno novega. Kljub temu je dobro, da je učakala luč sveta tudi v slovenskem prevodu. Ne le zato, ker na enem mestu zgoščeno ponuja zbirko številnih pogledov na obravnavano problematiko, ampak tudi in predvsem zato, ker - kot pravi Keane - ni več sporno, da je popolna demokracija neuresničljiva, vendar to ne pomeni, naj o tem ne razmišljamo več. In še nekaj. Živimo v času, ko pogosto ravnamo po principu "kar je tuje, je dobro". Morda pa se vam bo ob branju Keanove knjige - tako kot meni - v novi (boljši) luči prikazalo znanje nekaterih domačih strokovnjakov, katerih prispevki o tej tematiki v primerjavi s Keanovim delom ne dajejo vtisa zaostanka za "razvitim" zahodnim raziskovalnim svetom, kvečjemu celo prednosti.

Melita Poler

Danica Fink-Hafner

"Nova družbena gibanja - subjekt politične inovacije"

Znanstvena knjižnica FDV,
Ljubljana 1992

V začetku je bila beseda! In beseda ...

Leta 1982 je bila ustanovljena Delovna skupina za ekološko in mirovno gibanje pri Republiški konfe-

renci Zveze socialistične mladine Slovenije. LDS kot pravna naslednica ZSMS desetletnici tega dogodka ni namenila posebne pozornosti, čeprav bi se dalo špekulirati o tem, da je bila celo izvolitev gospoda Drnovška za člana predsedstva stranskega učenika nemira, ki ga je v politiko vnesel govor o novih družbenih gibanjih. Danes se o novih družbenih gibanjih v Sloveniji skorajda ne govori več, predvsem pa politični govor in govor o politiki komajda še kdaj postavi mirovno, ekološko, žensko itd. gibanje kot topos politične identitete.

Kaj bi pokazala groba inventura ob koncu jubilejnega leta? Danes imamo mirovni inštitut, ki je konec lanskega maja edini obeležil jubilej z organizacijo simpozija "NDG - kaj se je zgodilo?" Manjkali so, brez pozdravnih pisem ali opravičil odsotnosti udeležbe, duhovni očetje konceptov "NDG" in "civilna družba", izmed prvororcev pa se je simpozija (sicer bolj v funkciji organizatorja) udeležil le Marko Hren. Zaradi klavrne udeležbe je dvodnevni simpozij trajal le slabo popoldne, v katerem se je pet ali šest udeležencev v glavnem spraševalo, ali so nova družbena gibanja pri nas sploh bila. Imamo samostojno in demokracijo Republiko Slovenijo, zakonjen ugovor vesti, parlamentarno obliko vladavine, med parlamentarnimi strankami celo neko, ki naj bi po svojem imenu in vsebini izhajala iz novih družbenih gibanj, imamo že omenjeni mirovni inštitut, pa Agencijo za prestrukturiranje energetike, več svetovalnih firm s področja varstva okolja ter Mrežo za Metelkovo in občasnik Fanzin, razbohoteno in podjetniško uveljavljajoč se kulturni milje new agea, gledamo Studio City in Jonasa Ž. v etru nacionalne TV, za ministra za kulturo pa smo do nedavnega imeli nekoga, ki je na začetku svoje politične kariere večkrat izustil "NDG" kot "samoupravni socializem". Nenazadnje, k omenjenim dosežkom gibanj, ki jih pravzaprav nikoli ni bilo, lahko štejemo tudi prenovljeno konceptualno zasnovo in podobo revije, ki jo imate v rokah.

V lanskem letu pa je kot tretje po vrsti v okviru novonastale Znan-

stvene knjižnice, ki jo izdaja FDV, izšlo za objavo prirejeno doktorsko delo Danice Fink Hafner "Nova družbena gibanja - subjekt politične inovacije". Knjiga že v uvodu da vedeti, da je njen namen potešiti ambicije, ki segajo onstran abstraktno teoretičnega poskusa opredeljevanja NDG nasploh. Ujeti poskuša neko družbeno gibanje (mirovno) oz. slediti usodi neke njegove iniciative in spreminjajočih se kontekstualnosti globalnih političnih transformacij, ob tem pa se hoče izogniti zapadanju v teoretično prazne zgodovinske opise in kljub imperativu heterogenosti pojmovno zapopasti svoj predmet. Kljub temu in ne glede na to, da je pisana po meri in v maniri akademske produkcije, knjiga v podtonih le zahteva v ženski pisavi, ki ne skriva, da je bilo njeno gibalno želja, da ubesedi neko neuspelo, nemožno srečanje med teorijo in akcijo, teorijo o družbenih gibanjih in teoretiziranjem z mesta družbenih gibanj. Avtorica spada, če križamo njeno generacijsko pripadnost s poklicnim položajem, v tisto "nesrečno" skupino, ki je bila poklicno premlada, da bi oblikovala performativno razsežnost diskurza o NDG, po institucionalnem položaju pa prestara, da bi bila v srcu NDGjevskih praktik v njihovem herojskem obdobju. Kot bivša funkcionarka ZSMS in obetajoča družboslovna znanstvenica je nezmožnosti neposrednega odziva na entuziastični imperativ po soudeležbi subtilno kanalizirala v delo, ki si je glede NDG kot dosedaj edino pri nas zastavilo ambicije, ki presegajo aktivistično performativno narcisoidno esejistiko "ožetov" in ustaljeno tehnološko znanstveno obravnavo v smislu "science as usual". Knjiga, ki dokazuje, da so bila nova družbena gibanja konceptualno glavni subjekt politične inovacije v prehodu v postsocializem, ne da bi s tem bila oz. sploh mogla biti tudi glavni inovator političnih konceptov, kaže na "novo poimenovanje sveta" kot enega ključnih družbenih dosežkov NDG, ki je imel v socializmu neposredne politične učinke. Govor NDG je, tudi skozi usta predstavnikov političnih elit, razklenil pred

moderno občestvo družbenopolitičnih skupnosti v razločenost skupnosti od družbe in le-te od politike in je bil v nasprotju s partikularizmom svoje vsebine v tem smislu modernističen. Avtorica to na nek način vseskozi daje vedeti, ne da bi se tega zavedala. Ob pedantnem povzemanju in vrednotenju mainstreama zahodne in domače sociološke in politološke produkcije o NDG in obdelavi empiričnega gradiva, ki ga avtorica še obogati z - kar je v naši politološki literaturi pohvalna novost - intervjuvanjem aktivistov NDG, avtorica spregleda NDG kot diskurzivno realnost in NDG kot travmatično jedro realnega v samoupravnem političnem diskurzu. Mirovnemu gibanju pusti do besede, a se prav na mestu besede ustavi.

Zunanjteoretski status besede ima svoje vidne učinke in posledice v delu samem. Prikrajša ga za možnost nekega izziva, ki bi se novih družbenih gibanj kot subjekta politične inovacije lotil z inovativno predelavo konceptualnega aparata, prenešenega iz "zahodnoevropske" teorije, in inovativno uporabo "vzhodnoevropskega" političnega žargona ter z ilokucijsko močjo jezika vendarle zadovoljil željo avtorice kot teoretske sopotnice NDG. Za tak knjižni podvig pa verjetno avtorica, potem ko je zadovoljila želji institucije, ne bi imela več moči, tudi če bi bilo ob razpršitvi NDG v družbenem mogoče najti založnika, ki bi ji bil v tej želji pripravljen stati ob strani.

Andrej Klemenc

Ian Brownlie

Principles of Public International Law

4th edition, Clarendon Press, Oxford, 1990, pp. 748 + XLVIII

Četrta izdaja Brownlievih Načel mednarodnega javnega prava predstavlja enega vodilnih učbenikov na tem področju. Odkljuje ga jasna ra-

zloga, rigorozna analiza, natančno navajanje virov in jedrat obseg. Delo je namenjeno raziskovalcem mednarodnega prava in praktikom, saj obojim nudi pripraven referenčen okvir za nadaljnjo analizo.

K branju vabijo tudi avtorjeve predhodne odmevne objave pri istem založniku: *International Law and the Use of Force by States* (1963), *Basic Documents on International Law* (3rd ed., 1983), *Basic Documents on Human Rights* (2nd ed., 1981) in *A System of the Law of Nations: State Responsibility* (Part I, 1983); ter dejstvo, da je urednik *Oxford Monographs in International Law* in član Inštituta za mednarodno pravo (Institut du Droit International).

V primerjavi s celovitostjo strukture Andrassyjeve sheme razlage se Brownlie omejuje le na pravo miru. Pravni pristop dopolnjuje s proučevanjem dostopnih virov iz prakse držav in mednarodnih organizacij ter odločitev mednarodnih in nacionalnih sodnih instanc (do začetka l. 1990). Na tem področju skuša razbrati vpliv politik in političnih konfliktov na vsebino mednarodno-pravne ureditve. Ugotavlja, da oena konsenza držav in z njo povezano možno porajanje pravil mednarodnega prava nista popolnoma identični s stališči ene ali skupine držav. Na področjih, kjer ni ne strinjanja ne regulacije, pa je mogoče le nakazati različne tendence.

Uvodni del avtor nameni virom mednarodnega prava in njegovega odnosa do nacionalnega prava. Avtor se ne ukvarja z definicijo mednarodnega prava (= sistem pravil, ki urejajo odnose v mednarodni skupnosti priznanih subjektov) niti se ne sprašuje po njegovi pravni naravi. Brownlieva ločitev materialnih in formalnih pravnih virov je nekako zavajajoča. Medtem, ko njegova določitev formalnih virov in velika naslonitev na (precedenčno) judikaturu nista vprašljivi, saj pri tem upošteva 38. člen statuta Medržavnega sodišča v Haagu, pa bi lahko razpravljali o opredelitvi materialnih virov kot "evidenc o obstoju soglasja med državami glede določenih pravil in praks" (odločitve ICJ, resolucije Generalne